

CSOPORTKÉP, ÜVEGLAPOKKAL

JUHÁSZ ERZSÉBET

Szerdánként Krompholz tanár úr jár hozzánk. Rostélyon sütjük ilyenkor a húsokat, de főleg itallal dolgozunk, így hát nem csoda, hogy többet van másnap, mint aznap. A bőséges vacsora után a pikáns fűszerek illatától még zamatos füstben felpattanunk egy fura szerelvényre, mely messze kifut velünk e tájból. Hogy végigszágulva megannyi másnapokon, befussunk végül egy épp tollászkodó aznap didergető hajnalába.

Dancsikám, édes fiam, megkérnélek, hogy ne érezd magad feszélyezve, mert azt a miliőt ott, az ablaküveg fonákjáról nem én találok ki. Abba a század elejei épületbe, ami most a szemünk elé került, én jártam iskolába. Épp most lép be a kapun Kilián tanár úr. Sebteében lekapott sapkáját a kezemben szorongatva elébe vágok, hogy köszönhessek neki megint, egy harmincnégy évvel ezelőtti tavaszi reggelen. E riadt s mégis valahogy hivalkodó köszönés a folyosó súlyos fűrtökben alácsorgó díszei alatt akár egy harapásnyi sós íz, mielőtt illedelmesen belefulladnál egy lehetetlenül túl édes tortaszületbe valamely mérsékelt hangulatos vasárnap délutáni összejövetelem.

Figyeljék meg, kérem, ezt a *hallatlanul* érdekes esetet! Minden óráját így kezdte. Aztán az utolsó padsor mögötti bal sarokba fordítva izzó tekintetét, bonyolult magyarázatokba kezdett valamely anyag felbonthatóságáról. Azt hiszem, belső lendülete titokzatos hatásának volt köszönhető, hogy eközben a fiúk kivételesen csendes foglalkozásra adták fejüket, semmi rohangálás, pusmogás, dobálódzás. Valamiféle delejesnek mondható szelídség lett úrrá az osztályon, mindenki elmélyülten tette, ami jólesett neki. Klébecskó mellett kártyát vetett, Markóék a bal ötösben cigarettáztak,

Húber komponált, egyszerűen ki-ki legjobb képességei szerint használta ki az időt. Csak a feleltetések idején bomlott meg ez a csodálatos egyensúly. Az a számomra aztán tartóssá lett egyensúlyvesztés azzal kezdődött, hogy Kilián tanár úr egy alkalommal Klebecskót, a padtársamat szólította ki a táblához. Jó ideje egyezkedtek már holmi vegyi képletek ügyében, de ez nemigen érintett bennünket, hisz aznap már senki más nem felelhetett.

Nitrogén? — kaptam fel a fejem Kilián tanár úr megrökönyödött hangjára. — Egek ura, hát magának halvány sejtelve sincs a kémiaóráról, fiam!

Mit lát maga ebből a képletből?

Pedig nem kiabált, talán még egy árnyalattal se emelte feljebb a hangját, mint egyébkor. Azt hiszem, inkább az a visszafogott, jobbára csak önmagának szóló döbbenet ragadta meg a fülemet.

Bőtűt... Sok bőtűt — bökte ki váratlanul, kétségbeesésében egyszerűen bohóckodásba csapva Klebecskó.

S ekkor, talán oktalan együttérzésből, avagy kiszolgáltatottságomat fölszámolandó?, az a kényszerképzet lett úrrá rajtam, hogy én értem azt a képletet ott a táblán. Igenis értem, azt is, sőt visszamenőleg az összes többit is, amit valaha is felírt nekünk Kilián tanár úr. S ettől aztán egyszerűen az egész életem arra ment rá, hogy vártam a kémiaórákat, vártam Kilián tanár úr megjelenését, vártam a reggeleket, amikor sebtében lekapott sapkámat kezemben szorongatva köszönhetek neki, rá sem merve ugyan nézni, mégis valamiféle csak bennfenteseket illető belső összemosolygással. Ettől az esettől kezdve én, az egész osztályból egyedül én szenvedélyes érdeklődéssel figyeltem Kilián tanár úr előadásának minden szavára. Valósággal elzüllöttem ettől a szenvedélyes figyelemtől, mely teljesen hiábavaló volt, mert ettől kezdve, ha lehet, még kevésbé értettem, amiről szó volt. Illetőleg csak átmenetileg hittem, hogy értem, mert a következő alkalommal megint az derült ki, napnál világosabban, hogy nem is arról volt szó, amit én hittem. Maradt tehát az az örökösen hiábavalónak bizonyuló igyekezet, amelybe annyi sok, immár személyes, sőt mélységesen intim kudarc után belerészedek az elme. Egyszer megváltoztattam az egész ábécét. Én magam. A jelölésekben, nem pedig a jelöltekben sejtve vereségeim okát. S ettől egy csapásra minden a helyére ugrott. Mindent értettem. Kristálytisztán állt előttem a képlet. Ragyogott. Lélegezni se mertem. S már kifelé menőben e diadalmos álomból, egyszerűen ott ültem az osztályban, s miközben Kle-

becskó kártyát vetett, Markóék a bal ötösben cigarettáztak, Hüber komponált, egyszerre mindenkire tette, amit legjobb képességei szerint tehetett, én lángoló tekintettel figyeltem Kilián tanár úr előadását, megint érezve, hogy értem minden szavát, noha én azt soha képletekben felírni nem tudnám. Majd egyszeriben újra a gyanú, hogy mégsem arról lehet szó, amit én az imént oly pontosan megérteni véltem. De az is lehet, hogy alaptalan önbizalmam delejes pillanatának hatása alatt — nem tudhatom —, izzó tekintetemet le nem véve már Kilián tanár úrról, lassan, vakon és süketen minden számításba jöhető egyéb lehetőség iránt, megindultam felé, majd egész testemmel hozzátapadva testéhez, az épp folyamatban lévő mondat közepén leállítva szavát, megcsókoltam a száját. Falféren álltunk, már-már kiperzselődve a képből, abba-hagyhatatlan ölelkezésünk állóképéből. Langyos tavaszi délután volt, hosszú alkonyi sétákra lehetett volna számítani, senki se hitte volna, hogy alig néhány perc múlva szívós őszi fellegek ereszkednek a csillámló háztetőkre. De akkor, abban az állóképben még életre szóló napsütés volt. Édesem! — sügtam bele forrón Kilián tanár úr fülébe, áttetsző tenyeremmel végig-végigsimítva ruhadaraboktól érinthetetlen mellkasán. Olyan volt ez a mozdulat, mint kimondhatatlan szavakkal küszködő, makacsul ismétlődő nyelvbötlés, már-már dadogás. A züllött elme már előtte járt e jelenetnek, elképzelése szerint Kilián tanár úrnak át kellett majd fognia, valósággal betakarnia e melléhez simuló kezét. Ám csak egy levethetetlen ruhadarabokhoz simuló áttetsző tenyér maradt a színen, egyre izzóbb, egyre mélyebb magányba fehérülve. Egyetlen, ruhadarabokhoz tapadó tenyér, elparányulva vagy messze túlnőve a szabad szemmel látható képen.

Kilián tanár urat a vegyi szertárban érte utol a halál. Bebukott az asztal alá. Megfélemlítve éreztük, hogy csak az ilyen, makacsul férfias öregemberek piszkolódhatnak el ennyire, mielőtt meghalnak. Egyszeriben illetlennek tetszett ez az egész. *Összehemperegte a ruháját!* Mintha meg se halt volna, csak az igazgatóság távolította volna el suttyomban az állásából, mert ilyen csúnyán lejáratta magát a diákság előtt ott a vegyi szertárban.

Mindig azt hittük, egyedül él, egyedül, mint az ujjam. Korán kel, cinklavórban megpaskolja kissé az arcát. Mindig azt hittük, bent ül a hatalmas családi faliórában. Kilép onnan tíz perccel csöngetés előtt, visszalép tíz perccel az utolsó kicsöngetés után. Bent ül. Némán, mintegy magamagának tiktaolja az időt. Ha

nem lehetne hallani, amint érdes tapintású ujjaival lapoz egyet-egyét, hát szavamra, olyan lenne, mint aki egyszerűen csak beállította test- és fejtartását az olvasásra. Átellenben a boldog, régés-rég megboldogult szülők egy-egy cikornyás képkeretben. Összeösszenéznek: — Tudós fiú! — méltán büszke szülők szemefénye.

A lélegzetem is elakad. Mint aki most ébred rá, hogy ez az egész ama túlsrófolt képzelet szüleménye valamely üveg mögött. Mindaddig, míg le nem lépsz a hűvös éjszakai szőnyegre. Akkor egyszeriben meglátod magad, álomba felejtetten a széles hitvesi ágyon. Ha most felébredhetnék odabújni kegyedhez! Elérhetetlen minden kimozdulás. Nincs út e képhez. Ám a hajszálnyi üveglapokban, e pengevékony falakban, innen és túlról, ha odatapasztod jól a füled, mintha kifülelhetnéd ama tiktakolást.

Drágám, egy pillanatra! Leülnék néhány szóra, ha megengedik. Elnézését, uram! Az imént, ahogy félig már el is szenderedtem e szerelvény egyhangú zötykölése folytán, egyszeriben úgy tűnt, mintha kegyedet látnám. Mondom is, hogy Dancsikám, azt magyarázd el nekem, hogy kerül ebbe a kupéba az én volt feleségem? Drágám, egyetlen vágyam lenne maradék életemben. Engedje meg, hogy elrebejsem! Ha a kegyed gavallérja lehetnék abban az időben, amikor a férje voltam! Vagy még inkább pusztán az a megidézett jelenlét, talán csak sejtés, megsejtése annak a sugárzó másiknak, amit olyan gyakran kiolvashattam volt a kegyed elrévedő tekintetéből, amikor megiramodott ama *döngő hajnalodások vértelen messzeségei* felé. Miközben valaki, talán én magam, már kora reggel zihálva, fuldokolva köhögött, hallani lehetett annyi kihűlt szobán át is. Hogy messze visszhangzó, elhalkíthatatlan cipőtalpcsattogások közepette kikanyarodjon végül az utcára, ahol egy árva lélek se jár még, kire az ember föltekintethetne, *na nézd csak ezt az oktondi szamarat!*, hogy szemébe pillantva hátlatelten megbocsáthatna magamagának végre.

Egyre megy. Minden egyre megy. Bokázunk csak, Dancsikám. Aznap rájöttem végre. Aznap vacsorára ígérkeztél hozzánk. Ok-talan jókedvem volt. Füttyörészve tettem-vettem egész délelőtt. Csak a feleségem közelében csöndesedtem el, minthogy tudtam már, nagyon is jól tudtam, nem jó, ha magamra terelem a figyelmét. Ő is vidám volt, sőt valósággal ünnepeles. Bár a maga módján ő is elhalványult a közelemben. S én mégsem fogtam gyanút, hogy te vagy, épp te, akit titkol előlem. Pedig akkorra én már teljesen alkalmassá lettem belsőleg arra, hogy elfogadjam azt a má-

sikat. Sőt, alig tudtam türtőztetni magamat néha, hogy meg ne kérjem, segíthessek neki ama bizonyos szárnyalásban. De hát ez képtelenség. A szárnyaláshoz ugródeszka kell, nem támaszték. Csak egy pillanatra estünk ki a kerékvágásból. Aznap délután Fabó kartársam látogatott meg váratlanul. Emlékszel még rá? Pedáns ember volt, sőt finnyás. Épp ez volt a baja. Az lett a rögeszméje, hogy őt az egész gimnázium, tanárok, diákok egyaránt szinte kivétel nélkül bosszantják a rendetlenségükkel. *A tanáriban, kérem, akkora a piszok, hogy épkezlab embernek felfordul a gyomra, ha oda belép. És a fertőzésveszély! Van önöknek fogalmuk, mekkora egy ilyen környezetben a fertőzésveszély?! Alig tudtuk megnyugtanni s rábeszélni, hogy nyugodtan menjen haza, senki sem piszkolta be alattomban az otthonát. Ellenállhatatlanul nevetséges tud lenni egy ilyen célt és arányokat tévesztett aggodalom. Alig vártuk, hogy becsukhassuk mögötte az ajtót, máris kitört belőlünk a sokáig visszafogott nevetés. Izgatott, sőt olykor ikétségbeesett arckifejezését utánozva hadonásztunk és dülöngtünk a kacagástól. De feleségem egy váratlan pillanatban kiillant ebből az együttnevetésből, éreztem a tekintete oly jól ismert elrövedéséből, s én ott maradtam leállíthatatlan nevetésem, befejezhetetlen hadonászásaim közepette egyedül az előszobában, oktalan kis nyelvbtlás egy karcsú mondat közepén.*

A lényeg az, hogy estére, mire megjöttél, már tudtam, hogy te vagy az. Láttam is a tekintetetekben. Az egymásra való ráismeréseitek szinte felszisszenő örömeből. Egész este elememben voltam. Akkor meséltem először Kilián tanár úrhoz fűződő gyötrelmeimről. *Futóbolond vagy, öregem, mondtam magamnak, háányszor dobbantasz még ugyanarról az ugródeszkáról?* S ti is bódultan nevtettek velem, minthogy Kilián tanár úr aznap este testnevelést tanított nekünk ama bizonyos iskolában. S magam is könnyekre fakadva a hahotázástól meséltem el nektek, milyen keserves erőlködésembe tellett átugrani a bakot. Illetőleg át se ugrottam soha, csak nagyokat dobbantottam, majd visszaestem újra meg újra ugyanarra az ugródeszkára. Hopplá! — hupp. Hopplá! — hupp.

Remék fickó — jegyeztem meg rólad, miután elmentél, tanáros elégtétellel arcomon, mint aki rendületlenül meg van győződve róla, hogy az ő tanítványa, mégghozzá legeslegjobb tanítványa, *no hallod!*, csak remék fickó lehet. S akkor már én is óvatosan, nehogy ő gyanút fogjon, mesélgetni kezdtem rólad. Jobban mondva a minőségeidről. Hogy jelentsek valamit. Nem neki, a

feleségemnek, ez túl egyszerű így. Hanem egyáltalán. Ha netán valaki seregszemlét tartana felettünk, hát én is az összeszámlálhatók között lehessek. Miközben ti, ahogy azt a lakás valamennyi tükrében láthattam volt, végig-végigsuhantatok a napsütötte szobákon.

— Kilián tanár úr! — szólítottam meg őt egy alkalommal vakmerően valamely nappali álomban, langyos nyári záporoktól csatakakosan. Szórakozottan követett. Egy tágas tetőteraszra érve gyöngéden vetkőzteni kezdett, ázott ruhadarabjaimat gondosan kitergetve a napra. Megszáritkozhatatlanul dideregtem az éles fényben. Oly sokszor álmodtam már ezt az összegörnyedést, ezt a mozdíthatatlan belegörnyedést egy másik testbe, egy másik tekintetbe. Még mindig álomittasan támolyogtam hazafelé a sötét előszobákon. — Ne nézz ide! — sikoltotta valaki összeborzongva, de mielőtt földeríthettem volna, utána iramodva, kutatva-keresve annyi kihűlt szobán át, teljesen nyoma veszett. Csak a nyitva felejtett ablakok, az üveglapok fel-felszúkrázó csillámlása a déli verőfényben.